
Begeleidend materiaal bij de documentaire Samenwijzer Rechtenbenadering

---

Kijkwijzer

In deze documentaire tonen mensen in armoede en hulpverleners zich van een kwetsbare kant. Wij adviseren daarom dit materiaal te gebruiken onder begeleiding van een docent of trainer met expertise omtrent het thema armoede. Het is dan ook opgesteld met educatieve doelen.

De verhalen zijn gekozen op basis van hun relevantie voor toekomstige hulpverleners en zijn het product van een langlopend project toegankelijke dienstverlening binnen Recht-Op vzw. We hebben ze gekozen, omdat ze representatief zijn voor de situaties die de deelnemers gedurende dit project op tafel hebben gelegd. Toch zijn deze verhalen uniek. Iedere persoon in armoede en iedere hulpverlener handelen en werken vanuit hun eigen perspectief. Iedere ervaring en beleving zijn anders. Dit biedt de kans tot reflectie en dialoog en laat toe over een aantal thema's breder te reflecteren of in dialoog te gaan.

De begeleiders en cliënten in de documentaire zijn niet noodzakelijk met elkaar verbonden. We gebruiken in de documentaire verschillende termen. We spreken echter ieder aan die in zijn context met mensen werkt. De termen hulpverlener, sociaal werker, professionele begeleider, zorgkundige, onderwijskundige, ... zien we als synoniemen voor zij die iets kunnen betekenen voor mensen in armoede omdat ze een kans hebben om met hen een relatie aan te gaan en samen armoede te bestrijden.

Bedenk ook dat de verhalen een momentopname zijn. Op het moment dat u deze documentaire bekijkt, zitten de betrokkenen wellicht in een andere levensfase. We verwachten dan ook dat u de verhalen van deze mensen respectvol en uitsluitend voor educatieve doeleinden gebruikt.

Studiewijzer bij het begeleidend materiaal

We kijken vanuit een visie van gelijkwaardigheid naar de relatie tussen hulpverleners en mensen in armoede. Vandaar dat er getracht is om gelijke reflecties en bevragingen te doen op beide perspectieven.

We kozen voor een variatie aan werkvormen, die zowel in klasverband, in training aan ervaren professionelen, in intervisie of supervisie kan gebruikt worden of ter ondersteuning van individuele reflectie.

Bij voorkeur wordt er gekozen voor een werkvorm waar ervaringsdeskundigen deelnemen aan het gesprek. Ervaringsdeskundigen kunnen zowel hulpverleners, mensen in armoede als beleidswerkers zijn.

We kozen voor volgend aanbod:

- 1. Reflectievragen**
- 2. Dialoogvragen**
- 3. Stellingen**
- 4. Rollenspel**
- 5. Inleefoefeningen**

Tot slot is er een overzicht van de begrippen die in de documentaire genoemd worden en mogelijk een woordje verduidelijking verdienen.

Wij wensen iedereen alvast veel zinvolle dialoog- en leermomenten!

1. Reflectievragen bij de documentaire Rechtenbenadering

Hoe kan je hiermee aan de slag?

Onderstaande vragen kunnen een insteek bieden voor een intervisie, een klasgesprek of kunnen gebruikt worden als leidraad voor een persoonlijke reflectie.

Algemene vragen na het bekijken van de volledige documentaire:

- 1-Wat heeft je geraakt in het bekijken van deze documentaire?
- 2-Wat wist je nog helemaal niet over leven in armoede of hulpverlening aan mensen in armoede?
- 3-Wat heb je gehoord aan noodzakelijke kennis, vaardigheden en attitudes voor de hulpverlener?
- 4-Wat kan het verschil maken?

Specifieke reflectievragen:

- 1-Op wie zou jij kunnen rekenen en waarvoor, mocht je in armoede terechtkomen?
- 2-Heb je al eens beroep moeten doen op hulpverlening?
Wat deed dat met je gevoel van zelfwaarde?
Hoe kan je zorg dragen voor een gevoel van zelfwaarde? Bij jezelf en/of bij een ander.
- 3-Met welke voorwaarden die gekoppeld worden aan het kunnen ontvangen van een uitkering zou jij het moeilijk hebben? (huisdieren, TV, budgetbeheer, ...)
m.a.w. in welke mate zou je de inmenging van hulpverleners kunnen verdragen?
- 4-Wat is voor jou een volwaardig leven?
- 5-In de documentaire horen we Nicole zeggen hoe erg het is als je niets kan geven, bijvoorbeeld aan je kleinkinderen.
Wat betekent kunnen geven voor jou?
- 6-Stel dat je beroep moet doen op hulpverlening of probeer je te herinneren wanneer je beroep deed op hulpverlening.
Wat maakt dat je je afhankelijk voelt?
Wat wil je 'samen' met een hulpverlener doen?
- 7-Hoe ga je als hulpverlener om met het gevoel van frustratie omdat je afhankelijk bent van andere organisaties of instanties?
Hoe communiceer je hierover met je cliënten?

8-Hoe kan je passend signaleren?

V.b. over lange wachttijden bij partnerorganisaties?

9-Behoort het volgens jou tot de taak van een hulpverlener om het initiatief te nemen om structurele problemen aan te kaarten?

V.b. slechte huisvesting?

10-Bij welke vrienden zou jij terechtkunnen om te overnachten mocht je op straat belanden?

Hoe lang zou je daar kunnen blijven, denk je?

Zouden er voorwaarden aan verbonden zijn? Zo ja, welke?

11-Zou jij bereid zijn het adres van een dakloze bij jou te zetten?

Onder welke voorwaarden?

12-Wat zou er nodig zijn om jou te overtuigen om hulp te gaan zoeken of te aanvaarden?

13-Wat wordt er bedoeld met aandacht hebben voor de mens achter de hulpvrager?

14-Wat is volgens jou duurzame hulpverlening?

15-Hoe zou volgens jou de verhouding signaleren en hulpverlenen er idealiter kunnen uitzien?

16-Hoe wil je de schakel vertegenwoordigen tussen mensen en beleidsvoerders en hoe kan je mensen daarin een stem geven?

2. Dialoogvragen bij de documentaire Rechtenbenadering

Hoe kan je hiermee aan de slag?

Onderstaande vragen kunnen een insteek bieden voor een intervisie, een klasgesprek of een ander dialoogmoment met een ervaringsdeskundige in armoede en/of een hulpverlener of beleidswerker. Biedt wel de nodige aandacht aan veiligheid en onbevooroordeeld luisteren naar elkaar opdat het dialoog op een open en respectvolle manier kan gebeuren.

In dialoog met mensen in armoede:

1-We horen in het filmpje dat armoede vaak verborgen wordt.
Hoe is dat voor jou?

2-Bezig zijn met overleven, wat betekent dat voor jou?

3-Hoe overleef je met te weinig?

4-Wat betekenen vrienden en familie voor jou?
Heb je bij hen steun?
Hoe ziet die steun eruit?

5-Wat doet hulp vragen met je gevoel van zelfwaarde?
Hoe kunnen hulpverleners hier zorg voor dragen?

6-Wat heb je nodig om de stap naar hulpverlening te kunnen zetten?

7-Hoe voelt het om inblik en inmenging van hulpverleners in je privéleven te moeten toelaten?

8-Wat is voor jou een volwaardig leven?

9-Wat is voor jou het verschil tussen leven en overleven?

10-Wat betekent kunnen 'geven' voor jou?

11-Hoe kom je te weten wat je rechten zijn als persoon in nood?

12-Wanneer voel je je afhankelijk van een hulpverlener?

13-Wat betekent het voor jou om te kunnen samen werken met een hulpverlener?
Hoe ziet die samenwerking er voor jou naar wens uit?

14-Welke plichten mogen volgens jou verbonden worden aan recht op hulp en recht op uitkering?

15-Wat betekent voor jou vechten voor je rechten?

16-Hoe wil je als mens gezien worden, voorbij de façade van hulpvrager?

In dialoog met hulpverleners of beleidswerkers:

1-Hoe help je mensen de eerste stap zetten naar het vragen van hulp?

Hoe help je hen hun zelfwaarde behouden?

2-Hoe voelt het om je in andermans privé te mengen en voorwaarden te moeten stellen?

3-Wat is voor jou een volwaardig leven?

4-Wat is voor jou het verschil tussen leven en overleven?

5-Hoe kijk je naar wederkerigheid in de hulpverleningsrelatie?

Wat kunnen hulpvragers terug geven aan jou?

6-Is het voor jou duidelijk waar mensen recht op hebben?

Waar vind je deze informatie?

Hoe verzeker jij de basisrechten voor de mensen waarmee jij samen werkt?

7-Hoe ga je om met de afhankelijke positie van hulpvragers?

8-Wat is voor jou samenwerken met hulpvragers?

Hoe ziet deze samenwerking er naar wens uit?

9-Hoe ga je als hulpverlener om met de frustratie zelf ook afhankelijk te zijn van andere organisaties, instanties of procedures?

Hoe communiceer je hierover met de mensen waarmee je samen werkt?

10-Welke kanalen gebruik jij om te signaleren?

11-Hoe kaart je passend structurele problemen aan?

B.v. te lage uitkeringen, slechte sociale huisvesting, ...

12-Welke plichten mogen volgens jou gekoppeld worden aan recht op uitkering of recht op hulp?

13-Hoe maak je iemand wegwijs in waar die recht op heeft, waar die beroep kan op doen?

14-Hoe tracht jij zorg te dragen voor de mens achter de hulpvrager?

15-Wat is voor jou duurzame hulpverlening?

16-Hoeveel keuzevrijheid voel jij als hulpverlener om flexibel met wetten en rechten om te gaan zodat je het beste aanbod op maat kan bieden?

17-Hoe verhouden signaalfunctie en individuele hulpverlening zich tot elkaar in jouw hulpverlenersprofiel?

18-Hoe wil je de schakel vertegenwoordigen tussen mensen en beleidsvoerders en hoe kan je mensen daarin een stem geven?

3. Stellingen bij de documentaire Rechtenbenadering

Hoe kan je hiermee aan de slag?

Onderstaande stellingen kunnen gebruikt worden om een gesprek te voeren waarin een vorm van polarisering uitgelokt wordt.

Bij een stelling kies je of je eerder voor of eerder tegen bent.

Bij de nabespreking kan je reflecteren over hoe het gesprek, het horen van de overtuigingen van anderen, jouw mening heeft beïnvloed.

Stellingen:

1-Als dakloze moeder is het vinden van een job, activering op de arbeidsmarkt prioritair.

2-Tegenover rechten mogen voorwaarden en plichten staan.

3-Als je bij een huisbezoek in een appartementsgebouw merkt dat de woonomstandigheden niet naar behoren zijn, is het je plicht om dit te onderzoeken en aan te kaarten, ook voor de andere appartementen in hetzelfde gebouw, ook al zijn dit niet jouw cliënten.

4-Als sociaal werker heb je de taak om je tijd evenwichtig te verdelen tussen individuele ondersteuning en structureel verandering trachten te brengen.

4. Rollenspel bij de documentaire Rechtenbenadering

Hoe kan je hiermee aan de slag?

Bij voorkeur heb je bij het spelen van een rollenspel een aantal spelers en een aantal observatoren.

Je kan vooraf afspraken maken over wat er geobserveerd wordt.

Dat kan gaan over:

Attitude, manier van onthaal, introductie van het gesprek, manier van vragen stellen, manier van parafraseren, lichaamshouding, non-verbale communicatie, omgaan met stiltes, intenties en effecten, normaliseren en/of differentiëren, inzet en zorg erkennen, complimenten geven, krachtgericht dialoëren, au serieus nemen, invoegen en toevoegen, ...

Je kan een gesprek opnemen, dat biedt heel wat mogelijkheden tot nabespreking.

De nabespreking gebeurt met respect en aandacht voor wat goed ging en wat anders zou kunnen.

Bij voorkeur met een ervaringsdeskundige hulpverlener of persoon in armoede.

Rollenspel:

1-Intake gesprek: een eerste gesprek met een hulpvrager waarbij je tracht extra aandacht te geven aan het behoud van zelfwaarde.

2-Een gesprek over de besteding van geld: bevraag en beoordeel elkaars uitgaven
Nabespreking: Hoe voelt het als iemand je uitgaven beoordeelt?

3-Een gesprek waarbij je tracht te weten te komen of de persoon nog onvervulde rechten heeft.

5. Inleefoefeningen bij de documentaire Rechtenbenadering

Hoe kan je hiermee aan de slag?

Je kan deze oefeningen in grote groep uitvoeren, waarbij iemand een bordschema maakt.

Je kan deze oefeningen individueel laten voorbereiden en ze dan in groep nabespreken.

Je kan deze oefeningen laten voorbereiden in kleine intervisie-groepen, van bijvoorbeeld 4 personen en daarbij aan ieder groepje een uniek profiel toekennen, b.v. : een alleenstaande, een koppel zonder kinderen, een gezin met een baby, een gezin met 3 kinderen, een alleenstaande met kinderen, een gezin met een gezinslid met een ernstige beperking, ...

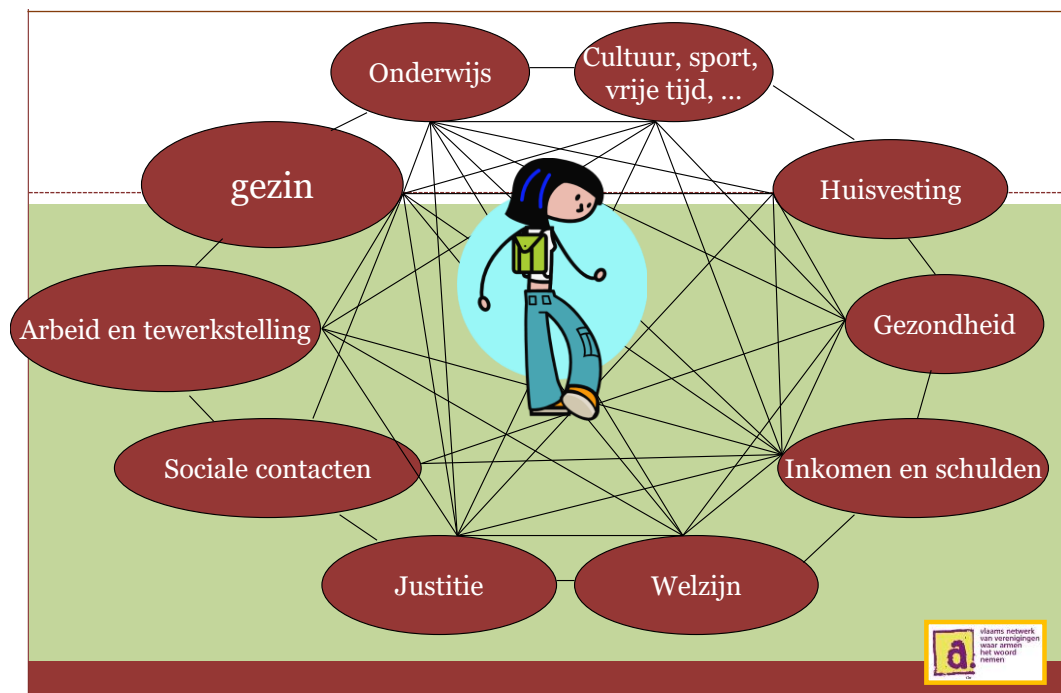
Na de voorbereiding kan je dit in groep nabespreken.

Voor zowel de voorbereiding als de nabespreking geven we er de voorkeur aan dat dit gebeurt in dialoog met een ervaringsdeskundige hulpverlener of persoon in armoede.

Inleefoefeningen:

Bekijk het web van de levensdomeinen

10

1. Bedenk voor je eigen leven welke veranderingen er zouden zijn voor alle domeinen in de veronderstelling dat jij zou terugvallen op een bestaansminimum.

2-Voer een gesprek over basisrechten. Op basis van de levensdomeinen.

Wat zijn, per levensdomein, volgens jou basisrechten?

3-Hoe zou jij overleven met een bestaansminimum?

(http://www.armoedebestrijding.be/cijfers_minimum_uitkeringen.htm)

4-Wat zou jij in je huidige leven (aan materiële zaken) kunnen schrappen, wat moet je zeker kunnen overhouden om over een volwaardig leven te kunnen spreken?

5-Bedenk eens hoe je dag eruit zou zien mocht je dakloos zijn... Overloop systematisch het verloop van een doordeweekse dag uit je leven maar stel je voor dat je geen 'thuis' had.

Begrippenlijst bij de documentaire Rechtenbenadering

- Dakloosheid
- Bestaansminimum
- Leefloon
- Huursubsidie
- Kinderbijslag
- Verminderd tarief voor kinderopvang
- Rechten bij scheiding
- ABVV
- Dop
- Ziekenkas
- VDAB
- OCMW
- CAW
- Installatiepremie
- Budgetgidsen

Hoe kan je hiermee aan de slag?

Waarvoor staan deze organisaties?

Wat is hun opdracht en wanneer doe je beroep op hen?

Wat betekenen de vermelde begrippen?

Waar vind je informatie over deze begrippen?